

**RAQAMLI SAVODXONLIKNI BOSHLANG‘ICH
SINFLARDAN BOSHLAB SHAKLLANTIRISH**

Xoshimova Dilraxon Dilmurodjon qizi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida raqamli savodxonlikni shakllantirishning pedagogik ahamiyati, mazmuni va metodik asoslari tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya sharoitida ta‘lim tizimiga qo‘yilayotgan yangi talablar o‘quvchilarda nafaqat texnologik ko‘nikmalarni, balki axborotni izlash, tahlil qilish, tanqidiy baholash va xavfsiz foydalanish kompetensiyalarini rivojlantirishni taqozo etadi. Maqolada boshlang‘ich ta‘lim bosqichida raqamli savodxonlikni shakllantirishning innovatsion usullari, interaktiv yondashuvlar va pedagogik texnologiyalarning samaradorligi asoslab berilgan. Shuningdek, o‘qituvchi va ota-onalarning bu jarayondagi roli, raqamli muhitda o‘quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli savodxonlikni erta yoshdan shakllantirish o‘quvchilarning intellektual salohiyati va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Raqamli savodxonlik, boshlang‘ich ta‘lim, axborot texnologiyalari, AKT, media savodxonlik, interaktiv ta‘lim, raqamli kompetensiya, innovatsion metodlar, axborot xavfsizligi, kreativ fikrlash.

Raqamli savodxonlik bugungi globallashuv davrida har bir inson uchun zarur bo‘lgan muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, zamonaviy jamiyatda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet tarmog‘ining kengayishi va raqamli qurilmalarning kundalik hayotga chuqur kirib borishi natijasida bu tushuncha yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois raqamli savodxonlikni shakllantirish jarayonini imkon qadar erta, ya‘ni boshlang‘ich sinflardan boshlab yo‘lga qo‘yish ta‘lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda.

Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi bolalarning intellektual, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishida poydevor vazifasini bajaradi. Aynan shu davrda o‘quvchilarda o‘qish, yozish, hisoblash kabi asosiy ko‘nikmalar bilan bir qatorda zamonaviy hayot uchun zarur bo‘lgan raqamli kompetensiyalarni shakllantirish muhimdir. Raqamli savodxonlik deganda faqatgina kompyuter yoki planshetdan foydalanishni o‘rganish emas, balki axborotni izlash, tahlil qilish, tanqidiy baholash, xavfsiz foydalanish va uni samarali qo‘llay olish kabi ko‘nikmalar majmui tushuniladi.

Bugungi kunda bolalar juda erta yoshdan turli raqamli qurilmalar bilan tanishib borayotganini inobatga olsak, bu jarayonni tartibga solish, maqsadga yo‘naltirish va pedagogik asosda tashkil etish zarurati yanada oshadi. Aks holda, bolalar internet va texnologiyalardan noto‘g‘ri foydalanishi, zararli axborotlarga duch kelishi yoki vaqtni

samarasiz sarflashi mumkin. Shu sababli boshlang'ich sinflarda raqamli savodxonlikni shakllantirish nafaqat bilim berish, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Raqamli savodxonlikni shakllantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri – bu axborot bilan ishlash madaniyatini rivojlantirishdir. O'quvchilarni internetdan kerakli ma'lumotni topish, uni saralash, ishonchli va ishonchsiz manbalarni ajrata olishga o'rgatish muhim hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu jarayon sodda va tushunarli shaklda, masalan, o'yinlar, interaktiv mashg'ulotlar va vizual materiallar orqali amalga oshirilishi lozim [2].

Shuningdek, raqamli savodxonlik tarkibiga axborot xavfsizligi masalalari ham kiradi. Bolalarni internetdagi xavf-xatarlardan himoyalash, shaxsiy ma'lumotlarni oshkor qilmaslik, begona shaxslar bilan muloqotda ehtiyotkor bo'lish kabi qoidalarga o'rgatish muhimdir. Bu borada o'qituvchilar va ota-onalarning hamkorligi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bolalar ko'pincha raqamli muhitda mustaqil harakat qilmaydi, balki kattalarning yo'l-yo'riqlariga muhtoj bo'ladi. Boshlang'ich sinflarda raqamli savodxonlikni shakllantirish jarayonida pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish muhimdir. Masalan, interaktiv doskalar, elektron darsliklar, ta'limiy ilovalar va onlayn platformalar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va o'quv materialini yanada oson o'zlashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu vositalar orqali individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyati ham kengayadi. Raqamli savodxonlikni rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining o'rnini ham katta. Bolalar o'yin orqali tezroq va samaraliroq o'rganadi. Shuning uchun turli didaktik o'yinlar, interaktiv topshiriqlar va virtual mashg'ulotlar orqali ularda raqamli ko'nikmalarni shakllantirish mumkin. Masalan, oddiy grafik dasturlarda rasm chizish, matn yozish dasturlarida kichik hikoyalar tuzish yoki ta'limiy platformalarda test topshiriqlarini bajarish orqali bolalar raqamli muhit bilan tanishadi.

Bundan tashqari, boshlang'ich sinflarda kodlash asoslarini o'rgatish ham muhim ahamiyatga ega. Bu bolalarda mantiqiy fikrlash, muammoni hal qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Albatta, bu jarayon murakkab dasturlash tillari orqali emas, balki maxsus bolalar uchun mo'ljallangan sodda va qiziqarli platformalar orqali amalga oshiriladi. Raqamli savodxonlikni shakllantirishda o'qituvchilarning roli beqiyosdir. Ular nafaqat bilim beruvchi, balki yo'naltiruvchi va motivator sifatida ham faoliyat yuritadi. Shu bois o'qituvchilarning o'zlari ham raqamli kompetensiyalarga ega bo'lishi, zamonaviy texnologiyalarni bilishi va ulardan samarali foydalana olishi zarur. Bu borada ularning malakasini oshirish, turli seminar va treninglar tashkil etish muhim hisoblanadi. Ota-onalar ham bu jarayonda faol ishtirok etishi lozim. Ular farzandlarining raqamli muhitdagi faoliyatini nazorat qilishi, foydali kontentlarni tavsiya etishi va zararli axborotlardan himoya qilishi kerak. Shu bilan birga, bolalarga texnologiyalardan me'yorida foydalanishni o'rgatish ham

muhimdir. Chunki ortiqcha foydalanish bolalarning sog‘lig‘iga, ayniqsa ko‘z va asab tizimiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Raqamli savodxonlikni boshlang‘ich sinflardan boshlab shakllantirish ta‘lim sifatini oshirishga ham xizmat qiladi. Chunki zamonaviy texnologiyalar o‘quv jarayonini yanada samarali, qiziqarli va interaktiv qiladi. Bu esa o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi va ularning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi [5].

Xulosa qilib aytganda, raqamli savodxonlikni boshlang‘ich sinflardan boshlab shakllantirish zamonaviy ta‘lim tizimining eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon o‘quvchilarning faqat nazariy bilimlarini oshirish bilan cheklanmay, balki ularning amaliy va hayotiy ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, axborotni izlash, uni tahlil qilish, tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish kabi kompetensiyalarni shakllantirishda raqamli savodxonlik muhim o‘rin tutadi. Boshlang‘ich ta‘lim bosqichida raqamli texnologiyalardan to‘g‘ri foydalanishni o‘rgatish o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol bilim oluvchilarga aylantiradi. Shu bilan birga, ular internetdan xavfsiz foydalanish, shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish va zararli axborotlardan saqlanish ko‘nikmalarini ham egallaydi. Bu esa ularning raqamli muhitda ongli va mas‘uliyatli faoliyat yuritishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ayupov R.H., Tursunov S.Q. Raqamli texnologiyalar: innovatsiyalar va rivojlanish istiqbollari. – Toshkent: Nodirabegim, 2020.
2. Namozov D.T., Narzullayeva Z. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini lug‘at bilan ishlashga o‘rgatishda raqamli texnologiyalardan foydalanish // International Conferences. – 2023. – №21. – B. 484–486.
3. Umarov N.Y. Raqamli texnologiyalar sohasidagi savodxonlik // PEDAGOGS. – 2023. – №46(1). – B. 165–166.
4. Toirova D. Kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda raqamli texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalarini tarbiyalashning mazmuni // Journal of Mathematics and Informatics. – 2024.
5. Haydarova G.M., Olimboyeva Sh.H. Boshlang‘ich ta‘limda ilmiy savodxonlikni rivojlantirish va raqamli dunyoni o‘rganish metodikasi // Modern Education and Development. – 2025. – №18(2). – B. 81–85.